

Список використаних джерел:

1. Україна отримала 50 млн євро кредитних коштів від ЄІБ на вакцинацію від коронавірусу. URL: https://www.eeas.europa.eu/node/108747_en.
2. Прокоп'єва А.А. Світова економічна криза 2020 у контексті забезпечення економічної безпеки України. Зб. науково-практичної конференції студентів, аспірантів і викладачів. Підсекція «Міжнародні відносини» (25 – 27 березня), ДУІТ, м. Київ, 2020.
3. Європейський банк реконструкції та розвитку. URL: <https://mof.gov.ua/uk/ebrr>.

ПИТАННЯ ПОВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ХІМІЧНОГО СЕКТОРУ ПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ

Г. З. ШЕВЦОВА, докт. екон. наук, доцент
Інститут економіки промисловості НАН України
03057 Україна, м. Київ, вул. М. Канніст, 2
shevtsova_hanna@nas.gov.ua

Унаслідок продовження повномасштабної російської збройної агресії проти України зростають втрати виробничого, інфраструктурного, трудового та фінансового потенціалів промислових регіонів. За результатами досліджень українських і міжнародних інституцій, а також науковців [1, 2], загальний обсяг економічних збитків уже перевищує кількарічний ВВП України.

Руйнівних наслідків зазнала і хімічна індустрія, яка традиційно вважається одним з базових секторів українських промислових регіонів. До загальносистемних чинників (активні військові дії, тимчасова окупація територій, фізичне руйнування чи пошкодження об'єктів, логістичні проблеми, міграція кадрів, звуження внутрішнього ринку, ускладнення зовнішньоторговельної діяльності) тут додалося ряд моментів, специфічних саме для хімічної галузі та її окремих сегментів (великі техногенні й екологічні ризики, неможливість релокації більшої частини обладнання й спеціалізованого інфраструктурного забезпечення, втрата джерел постачання ключових матеріально-сировинних ресурсів). Тож окрім втрати декількох стратегічних активів на тимчасово окупованих територіях Донбасу та Криму у 2014 р., Україна у 2022 р. втратила ряд великих і середніх підприємств хімічного кластеру в Луганській області, а також різні за розмірами та продуктовими сегментами хімічні підприємства у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Полтавській, Сумській, Харківській та Херсонській областях.

За експертними оцінками фахівців ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», станом на початок жовтня 2022 р. у хімічній промисловості функціонувало з різним режимом завантаження виробничих потужностей близько половини

підприємств, що працювали на початок року. За підсумками січня – вересня 2022 р. виробництво хімічних речовин та хімічної продукції впало порівняно з аналогічним періодом 2021 р. на 60%, гумових та пластмасових виробів – на 52% [3].

У різних продуктових сегментах хімічної галузі сформувалися дисбаланси, що мають різні джерела та глибину внаслідок значних відмінностей у територіальному розміщенні, ресурсному забезпеченні, логістичних умовах, структурі й динаміці платоспроможного попиту та інших ринкових чинниках, що у сукупності обумовлює різні рівні секторальних втрат через військові дії та різний потенціал повоєнного відновлення. Найбільш помітними є структурні зрушення за рахунок значного скорочення частки продукції основної хімії, первинних пластмас, мінеральних добрив, виробів із пластмас та лакофарбової продукції.

Всеохоплююча криза, спричинена російською воєнною агресією, посилила дві тенденції, що характеризують функціонування української хімічної промисловості вже друге десятиліття: (позитивну) скорочення частки багатотоннажних ресурсоемних базових хімічних виробництв та (негативну) зростання залежності від імпорتنих поставок матеріально-енергетичних ресурсів. Тож у процесі опрацювання шляхів повоєнної трансформації хімічного виробництва доцільно сфокусувати увагу на потенціалі його диверсифікації і виявленні найбільш перспективних точок зростання у сегментах спеціальної і тонкої хімії з метою створення наукоємних малотоннажних виробництв з високою доданою вартістю. Вибір конкретних пріоритетних сегментів і виробництв для державної підтримки доцільно здійснювати за такими критеріями, як зростаючі потреби ОПК, споживчий попит, міжгалузевий попит і підтримка/розвиток інших продуктових ланцюгів, рівень безпеки територій розміщення, наявність власної матеріально-сировинної бази, техніко-технологічна, енергетична, інфраструктурна і кадрова забезпеченість, експортні перспективи, у тому числі використання можливостей лібералізації торгівлі з ЄС.

Повоєнне відновлення хімічної промисловості України має відбуватися вже на новій структурно-технологічній основі, з урахуванням ключових глобальних довгострокових факторів і трендів. Найвпливовішими глобальними мегатрендами сучасності є розвиток технологій четвертої промислової революції та парадигма сталого розвитку. Тож ключовими орієнтирами нової стадії розвитку українського хімічного сектору мають стати цифровізація, кастомізація, циркулярність, кліматична нейтральність, ресурсоефективність та міжгалузєва інтеграція.

Одним із сучасних інструментів прискорення інноваційної модернізації економіки є політика розумної спеціалізації. У довоєнний період за підсумками першого етапу регіонального стратегування з хімічним сектором пов'язували пріоритетні сфери смартспеціалізації декілька областей України, зокрема Дніпропетровська, Закарпатська, Луганська, Львівська, Харківська. В процесі розроблення концепцій повоєнного відновлення й модернізації регіональних економік доцільно враховувати велике міжгалузєве значення

хімічного сектору та перспективи трансформації різноманітних вартісних ланцюгів на засадах інновацій та сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Мельник М.І., Лещух І.В. Вплив збройної агресії РФ на ендогенний потенціал регіонів України. *Економіка України*. 2022. № 9. С. 21-44. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.02>.

2. Дейнеко Л.В., Кушніренко О.М., Ципліцька О.О., Гахович Н.Г. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 3-25. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003>.

3. Ковеня Т.В. Аналітична оцінка ситуації у хімічній промисловості України та на внутрішньому товарному ринку хімічної продукції за підсумками 9 місяців 2022 р. *Черкаський НДІТЕХІМ*. 2022. 12 с.